Przedpłata wraz z przesełką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo tygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych dla Galicji i W. Ks. Krakowskiego

wychodzi co Poniedziałek w objętości pół arkusza.

Wydawca: Dr. Alfred Zgórski.

Nr. 16. Poniedziałek, dnia 17. kwietnia 1876. III. rocznik.

Stowarzyszenia spółdzielcze w Królestwie Polskiem.*)

I.

Stowarzyszenia spółdzielcze są w ogóle nabytkiem nowszych czasów. Poprzedziły ich Towarzystwa wzajemnéj pomocy, lecz może nie pod tym tytułem działające, — ale znane bądź jako kasy braterskie przy zgromadzeniach rzemieślniczych — bądź jako kasy fabryczne dla robotników. Cechą Stowarzyszeń spółdzielczych, iż one wzięły pod swą opiekę klasy mniéj zamożne, lud miejski i wiejski. Jeżeli bowiem sięgniemy do stanu zamożniejszego, to przyznać wypadnie, że Towarzystwa Kredytowe Ziemskie i Miejskie, oraz Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń są także Stowarzyszeniami spółdzielczémi w zasadzie. Nie o takich jednak instytucyach ma tu być mowa — ale o instytucyach dla ludzi uboższych.

Stowarzyszenia tego rodzaju w Królestwie Polskiem nie mogą nawet jeszcze obchodzić dziesięcioletniego jubileuszu. Wszystkie one przybyły do nas po roku 1863. Wszystkie z wyjątkiem jednego. Tém jednem jest Spółka magazynu zjednoczonych stolarzy, założona staraniem ks. Tadeusza Lubomirskiego w roku 1862. Gdyby nie wypadki r. 1863 zapewne ta piérwsza Spółka znalazłaby wielu naśladowców. Ale powstanie i opinia po niém powstała, zabiły wszelką myśl o Stowarzyszeniach i o saméj Spółce magazynowéj, prócz spólników może, mało kto i wiedział: — przycichło wszystko.

Pobudzenia na nowo myśli w tym kierunku dokonało powstałe w roku 1865 pierwsze u nas pismo czysto ekonomiczne p. n. „Ekonomista“ z dodatkiem „Merkury.“ Redaktorem był p. Antoni Nagórny. Mała liczba kwestyi ekonomicznych krajowych dopuszczalnych do rozbioru w szpaltach pism codziennych — zmuszała do oglądania się na życie ekonomiczne zagraniczne. A ono tam wrzało w całéj pełni — podsycane dyskusyami i uchwałami kongresów i zjazdów ekonomicznych. Sprawozdania z tych obrad i specyalne artykuły o stowarzyszeniach zamieszczone w „Ekonomiście“ przez pp. Trepkę i Kirszrota, pobudziły do popularyzowania tych kwestyi w pismach więcej przystępnych, a mianowicie w „Tygodniku Ilustrowanym“ przez Makowieckiego i w „Przeglądzie Tygodniowym“. Następnie zaczęły się zjawiać i oddzielne popularyzujące wydania, do których zaliczyć wypada „Pomoc własną“ dzieło Smilesa, które bardzo wielki wpływ wywarło, broszurę „Banki zaliczkowe dla rzemieślników i Spółki spożywcze“ przez Makowieckiego, „Studya ekonomiczne“ Trepki i niektóre z odczytów ekonomistów zagranicznych, przetłumaczone i wydane w zbiorowém dziele p. n. „Wiedza.“

Dotąd jednak ciągle szła propaganda tylko na papierze. Pierwszym faktem było otwarcie w dniu 31. stycznia 1868 r. Kasy zaliczkowéj dla robotników w Białogórze, podług zasad Schultz'ego — Delitzsch'a choć znacznie zmodyfikowanych, wedle warunków, w jakich zostawali pierwsi założyciele. Główną promotorką téj pierwszéj w Królestwie instytucyi była panna Zofia Porębska, poetka pisząca naówczas pod nazwą Liliany, — a pomocnikami jéj pp. Makowiecki wyżwspomiany literat i Żurawski, czeladnik ślusarski w fabryce w Białogórze (osada górnicza pod Kielcami).

Zawiązanie atoli téj drobnéj instytucyi w jakimś mało znanym zakącie prowincyonalnym, prawie wcale nie oddziałało na kraj. W Królestwie Polskiem wszystko ogląda się na Warszawę, — a Warszawa była ciągle

*) Cooperativ — w Warszawie nazywają „spółdzielcze“ *(P. R.)*

cichą, poruszyły je dopiéro kuchnie tanie. Warszawa lubi filantropijne instytucye. Kuchnie tanie miały być czémś pośredniém; na założenie złożyło się grosz filantropijny — na utrzymanie miały same na siebie zarabiać, przez sprzedaż obiadów tanich po cenie kosztu z drobnym zyskiem. Inicyatywa do założenia kucheń tanich poddaną została przez p. A. Makowieckiego, myśl podjęli głównie pp. Józef Unger drukarz znany w Warszawie i dzięki poparciu ówczesnego prezydenta Warszawy generała Witkowskiego — kuchnie tanie przyszły do skutku. Ponieważ o kuchniach tanich nie będzie już więcéj mowy — powiemy nawiasem — że nie tęgo one teraz idą; administracya dość nieumiejętna trzyma na uwięzi rozwój téj wielce pożytecznéj instytucyi.

Kuchnie tanie zatwierdzone w roku 1869., otwarte zostały w styczniu roku następnego. Niedługo potem pojawił się „Merkury“ — Stowarzyszenie spożywcze, założone przez pp. Nagórnego i Statkowskiego. Ten ostatni zmarł przed kilku laty. Śp. Statkowski był istotnym czynnym inicyatorem w Królestwie Stowarzyszeń spożywczych; p. Nagórny dopomógł tylko do wyjednania pozwolenia — a pozwolenia na wszelkie instytucye spółdzielcze daje ministeryum spraw wewnętrznych w Petersburgu. W ślad za Warszawą powstały Stowarzyszenia spożywcze w Radomiu pod nazwą „Oszczędność“ i w Płocku pod nazwą „Zgoda.“ Doprowadzenie ich do skutku należy się także ś. p. Statkowskiemu — w „Oszczędności on figurował jako założyciel z kimś drugim, w Płocku pierwotnymi założycielami byli pp. Jędrzejewski, właściciel aptéki i Vogel, kupiec. Na tych trzech Stowarzyszeniach spożywczych — zatrzymał się ruch w tym kierunku. Nie dla tego, iżby nie było chętnych do zakładania nowych — ale dla tego, że koncesyi zaprzestano udzielać.! Z tego powodu, pomimo starań, nie mogły dojść do skutku Stowarzyszenia spożywcze w Kaliszu, Siedlcach, Łęczycy i Kielcach.

Ruch jednakże ekonomiczny zwiększał się. Stowarzyszenia spożywcze pobudziły do założenia Stowarzyszenia zaliczkowego pod nazwą „Kasa pożyczkowa przemysłowców warszawskich“. Założoną ona została w początkach roku 1870 i słabo w początku rozwijając się, dziś znakomitym cieszy się rozwojem. Założycielami jéj byli pp. Fajt Aleksander szczotkarz, Hildt Ludwik spółwłaściciel fabryki tabacznéj, Juszczyk Józef, krawiec, Meier Herman kupiec, Pfeifer Stanisław, garbarz, Renter Józef karetnik, Spies Ludwik, właściciel fabryki chemicznej, Szwede Ludwik i Temler Aleksander, garbarze. Założycielami zatém są sami przemysłowcy.

Po założeniu téj kasy nastąpiła pewna stagnacya co do Stowarzyszeń spółdzielczych. Od końca dopiéro 1871. roku znowu się ruch poczyna. Powstają głównie Stowarzyszenia rzemieślnicze głównie i to z poparcia i inicyatywy księcia Tadeusza Lubomirskiego, któremu przychodziła w pomoc, w tym czasie właśnie powstała „Gazeta Przemysłowa Rzemieślnicza.“ Więc najprzód w roku 1871 powstaje „Spółka Magazynu drzewa rękodzielników warszawskich“ dla sprzedaży surowego materyału dla stolarzy, stelmachów, kołodziejów i t. p. — dalej w tymże roku podobna spółka dla szewców pod nazwą „Spółka Magazynu skór zjednoczonych szewców“ do sprzedaży skór, pruneli, kopyt, płótna, gummy i t p. — w tymże samym nakoniec roku zawiązuje się „Spółka majstrów szewskich warszawkich do sprzedaży wyrobów gotowych.“ Po tych trzech spółkach — znowu kilka lat przerwy. Dopiéro w roku 1874. przybywają dwie nowe spółki: „Spółka zjednoczonych krawców w Warszawie, do sprzedaży gotowéj odzieży męskiéj,“ i „Spółka zjednoczonych ślusarzy w Warszawie do sprzedaży gotowych wyrobów ślusarskich i ostrogarskich.“ Więcéj już Spółek w tym rodzaju nie przybyło.

(D. c. n.)

Korespondencya.

Jasło 25 Marca 1876.

Na Zgromadzeniu ogólném Członków Towarzystwa Zaliczkowego w Jaśle w d. 23. b. m. odbytém — po złożeniu sprawozdania z dotychczasowych czynności Dyrekcyi — po udzieleniu absolutoryum, i uchwaleniu Dyrektorowi ogólnego uznania i podziękowania za pracę i trudy podjęte celem wprowadzenia w życie i rozwoju Tow. Zal. w Jaśle — zrezygnował dotychczasowy Dyrektor Tow. Dr. Stanisław Biesiadecki stanowczo z godności Dyrektora. Do téj rezygnacyi spowodowała go, — prócz innych lokalnych i osobistych względów — przeważnie obojętność a nawet niechęć okazana Dyrekcyi przez miejscowe Władze autonomiczne.

Nie dziwić się Radzie miejskiéj — któréj Burmistrz będąc oraz Agentem lwowskiego Banku włościańskiego — zadeklarował wprawdzie w r. 1874. przy zawiązku Towarzystwa udział swój w sumie 100 złr. w. a. lecz dotychczas mimo pisemnych przypomnień — ani tego udziału niespłacił — ani do Towarzystwa nieprzystąpił — ale i Rada powiatowa, wcale nie życzliwszém okiem dotychczas na Tow. Zal. spogląda.

Podczas gdy bowiem Dyrekcya Towarzystwa w czterech podaniach, peryodycznie wnoszonych, upraszała Radę powiatową o lokowanie zapasowych funduszów powiatowych w kasie Towarzystwa, — Rada powiatowa złożyła tylko sumę 1000 złr. na 7% jako wkładkę oszczędności w Lutym 1785, — resztę zaś funduszów rozporządzalnych około 6000 złr. ulokowała częścią w Banku hipotecznym we Lwowie na 6% asygnaty kasowe — a częścią także na 6% w kasie Oszczędności w Jaśle — zostającéj pod zarządem miejskim, — a mającéj i tak przywiléj ustawniczy do lokacyi depozytów rządowych, sądowych i miejskich.

Nadto na podanie Dyrekcyi T Z. z d. 12. stycznia r. b. mając na celu li ochronę i rozwój Towarzystwa

Rachunki spółek zaliczkowych za miesiąc marzec 1876.

Stan bierny

Spółka zaliczkowa w	Udziały (z końcem miesiąca) złr.	ct	Fundusz rezerwowy (z końcem miesiąca) złr.	ct	Wkładki oszczędności: Stan na początku miesiąca złr.	ct	Wkładki: Włożono w ciągu miesiąca złr.	ct	Wkładki: Wyjęto w ciągu miesiąca złr.	ct	Wkładki: Stan z końcem miesiąca złr.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Stan na początku miesiąca złr.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Zaciągnięte w ciągu miesiąca złr.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Spłacone w ciągu miesiąca złr.	ct	Pożyczki zaciągnięte: Stan z końcem miesiąca złr.	Odsetki (z końcem miesiąca) złr.	ct	Reszta *) pozycyi stanu biernego złr.	ct
Busku	4.937	—	927	97	4.450	—	700	—	100	—	5.050	—	4.000	—	—	—	—	—	4.0[illegible]	1.570	14	—	—
Lwowie (Tow. zal.)	66.280	13	5.603	08	106556	07	33.879	51	32.620	55	107815	03	45.400	—	12.950	—	8.000	—	50.3[illegible]	8.933	50	4.454	78
Samborze	16.808	86	1.511	—	51.302	99	3.778	09	3.297	56	51.783	52	22.137	03	19.150	—	3.005	32	38.2[illegible]	2.167	48	171	15
Stanisławowie	54.529	44	2.284	—	?	—	?	—	?	—	115079	45	5.000	—	—	—	—	—	5.0[illegible]	4.029	07	—	—
Tłumaczu („Oszczędność“)	4.238	—	580	—	6.427	79	374	34	635	—	6.167	31	2.000	—	—	—	—	—	2.0[illegible]	72	64	—	—
Wykotach **)	324	—	18	—	—	—	372	50	—	—	372	50	—	—	4.790	—	500	—	4.2[illegible]	46	69	—	—

Stan czynny

Spółka zaliczkowa w	Pożyczki udzielone: Stan na początku miesiąca złr.	ct	Pożyczki udzielone: Spłacono w ciągu miesiąca złr.	ct	Pożyczki udzielone: Udzielono w ciągu miesiąca złr.	ct	Pożyczki udzielone: Stan z końcem miesiąca złr.	ct	Koszta założ. ruchomości i adm. (z końcem miesiąca) złr.	ct	Reszta *) pozycyi stanu czynnego (z końcem miesiąca) złr.	ct	Gotówka (z końcem miesiąca) złr.	ct.
Busku	12.789	—	366	—	1.726	—	15.144	—	744	92½	—	—	596	18½
Lwowie (Tow. zal.)	233.093	44	40.605	49	46.298	65	238.786	38	3.044	53	1.029	93	575	68
Samborze	86.929	81	13.005	16	27.906	06	101.830	81	560	01	7.448	18*)	885	32
Stanisławowie	?	—	?	—	?	—	182.570	91	—	—	—	—	2.683	07
Tłumaczu („Oszczędność“)	13.770	—	1.428	30	500	—	14.270	—	485	10	764	30	360	83
Wykotach **)	—	—	1	30	4.647	—	4.645	20	38	64	—	—	366	85

*) W téj rubryce należy umieszczać wszystko, co od ogólnéj sumy bilansu surowego pozostanie po odtrąceniu kwot z rubryk poprzedni[ch].
**) Za czas od 16. lutego do 31. marca 1876 r.
W tém mieści się dział przemysłowy z kwotą 6490.54

Zal., odpowiedział Wydział Rady powiat. pismem urzędowém z d. 17. Stycznia r. b. w sposób bardzo przykry dla Dyrekcyi Tow., a Prezes Rady na zaproszenie listowne względem przystąpienia do Towarzystwa podobnież wyraził się w liście z d. 22. Lutego r. b. do Dyrektora Towarzystwa wystósowanym. — Wprawdzie Dyrekcya odpowiedziała na obadwa te pisma, jak należy, — ale mimo to uważał Dyrektor Towarzystwa za stósowne, — zakończywszy pomyślnie pierwszy rok administracyjny, usunąć się od dalszego kierownictwa tą Instytucyą — mając przedewszystkiem dobro i rozwój tejże na względzie. Nie cofnął téj rezygnacyi Dr. St. B. — jakkolwiek Prezes Rady powiatowéj — przystąpiwszy do Towarzystwa d. 8. Marca r. b. z udziałem 50 złr. przyrzekł publicznie Zgromadzeniu ogólnemu popiérać nadal tę nader dla powiatu zbawienną Instytucyą. — Natomiast ustąpiwszy z Dyrekcyi przyjął Dr. St. B. jednomyślny wybór na Członków Rady nadzorczéj Tow. — pragnąc podobnie, jak dotychczas wspierać wedle możności dalszy rozwój Towarzystwa.

Na Dyrektora i zastępcę tegoż polecił ustępujący Dyrektor — znanych i powszechnie szanowanych mężów zaufania w Jaśle: X. Stefana Dembińskiego i Dra Adama Świrskiego — którzy też niemal jednomyślnie wybrani zostali — zaczém istnienie i prawidłowy rozwój Towarzystwa zaliczk. w Jaśle w ten sposób jest zapewnionym.

Ruch stowarzyszeń.

Towarzystwo zaliczkowe w Glinianach. P. R. Körber zaprasza obywateli na walne zgromadzenie celem ukonstytuowania Towarzystwa zaliczkowego w Glinianach na dzień 19. b. m.

Towarzystwo handlu skór we Lwowie. Dnia 7. b. m. o godzinie 5. po południu odbyło się w kancelaryi rękodzielniczéj pod przewodnictwem prezesa komitetu założycieli znanego zaszczytnie obywatela tutejszego p. Stanisława Sierocińskiego i w obecności c. k. notaryusza p. Szemelowskiego ukonstytuowanie „Towarzystwa handlu skór we Lwowie stowarzyszenia zarejestrowanego, z nieograniczoną poręką.“

Do Dyrekcyi wybrano p. Adolfa Aleksandrowicza jako dyrektora, p. Kaszczuka jako kasyera, p. Karola Smutnego jako kontrolora.

Do Rady nadzorczéj powołano pp. Mikołaja Feita na prezesa, Felixa Buczyńskiego na zastępcę, Grzegorza Muszyńskiego na sekretarza; — jako członkowie weszli pp. Bihałowicz Felix, Sierociński Stanisław, który jest zarazem zastępcą dyrektora, Grzeżułka Wiktor, zarazem zastępcą kasyera, Dworzak Marcin, Zieliński Filip, Amałowicz Szymon.

Wybór ten jest tak szczęśliwy, że pomyślnego rozwoju téj spółki oczekiwać możemy.

— P. **Filipowicz** zgłosił się do Patronatu z gotowością założenia Towarzystwa zaliczkowego w *Żmigrodzie* — a p. Topolski w *Staréj soli.*

Towarzystwo zaliczkowe w Toporowie, którego bilans w odnośnéj podajemy rubryce, uchwaliło następujący podział czystego zysku z r. 1875: 1. do funduszu rezerwowego przydziela się: 226·22; 2. na spłatę zaliczki zaciągniętéj na urządzenie Towarzystwa: 52·20; 3. wkładka na rzecz Związku Stowarzyszeń: 11·— 4. 15% dywidendy od 878 udziałów kwotę 5·268 zł. wynoszących: 790·20. razem: 1.079·62.

Bilanse spółek zarobkowych za r. 1875.

Towarzystwo zaliczkowe w Dąbrowie. Bilans. a) Stan czynny. Gotówka z d. 31. grudnia 1875: 987 98; stan pożyczek na skrypta: 94.380·94; stan pożyczek na zastawy: 3.200·—; procenta naprzód wierzycielom zapłacone: 335·—; procenta zaległe u dłużników: 334·66; zapas druków: 6.—. razem: 99.244·58. b) Stan bierny. Udziały członków: 14.179·49; wierzyciele: 73.630 77; Fundusz rezerwowy: 1.2?8·91; wstępne: 1.084 —; procenta należne wierzycielom: 1.003·53; na podatek i opłaty stemplowe: 250.—; procenta naprzód pobrane: 2.942·36; przyznane prowizye urzędnikow kasy: 670·03: na koszta administracyi 330.—; czysty zysk: 3.945·46; razem 99.234·58. Liczba członków 675.

Związek zaliczkowy w Liszkach. I. Rachunek zysków i strat. a) Zyski. Procent przeniesiony z roku 1874: 284·02; procent pobrany w roku 1875 od lokacyi kapitału: 205·86; procent pobrany od pożyczek członków 1.311 85; wpływ 1½% na koszta administr.: 190·53; razem: 1.992 26. Straty. Procenta zapłacone i skapitalizowane: 452·82 naprzód pobrane za rok 1876: 422·66; koszta administracyi: 181·37; odpis ⅓ kosztów organizacyi: 112·53; zysk czysty 822·88; razem 1.992 26. II. Bilans. a) Stan czynny. Zapas gotówki z dniem 31. grudnia 1875: 234·69; na pożyczkach na weksle i akta not. 11.826·50; na zastawy: 108·—; w towarzystwie zaliczkowém w Krakowie: 1871·77; koszta organizacyi po umorzeniu ⅓: 225·—; 3 losy miasta Krakowa: 48·—; książeczka kasy oszczędn. 13·27; razem: 14 327 23. b) Stan bierny. Udziały członków: 8.482·94; wkładki na rachunek bieżący: 2.078·42; towarzystwo wzajemnych ubezpieczeń: 2.060·—; założyciele: 399·06; procent na rok 1876: 422·66; fundusz rezerwowy 107·—: fundusz na dywidendę 10%: 776 95; razem: 14.327·23.

Towarzystwo zal. w Toporowie. I. Rach. strat i zysków: Zyski: Odsetki wpłacone: 1.566·69; Prowizya zwłoki od późno wypłaconych udziałów za rok 1875: 25·35; Prowizya zwłoki od późno wpłaconych rat zaliczkowych: 225·38. Zwrot wydatków administracyjnych: 87·32; Koszta sądowe zalegające z końcem r. 1875: 20 81. Razem 1925.55. Straty: Odsetki od zaciągniętych pożyczek w roku 1875: 372·57; koszta administracyi: 423·96; koszta sądowe: 49·40; Saldo zysku: 1.079·62: razem 1.925·55. II. Bilans a) Stan czynny. Zaliczki udzielone: 13.733·43; Odsetki od zaliczek po 31. grudnia 1875 zaległe 181·55; gotówka z 31. grudnia 1875: 585·41; Koszta sądowe: 20·81. Razem: 14521.20. b) Stan bierny. Fundusz rezerwowy: 654·93; udziały: 7116· — Pożyczki zaciągnięte: 5553·99: odsetki od zaciągniętych pożyczek z 31. grudnia 1875 niepodniesione: 116·66; czysty zysk 1.070·62. razem: 14·521·20. Liczba członków: 480.

Odpowiedzialny redaktor Dr. Tadeusz Skałkowski. I. Związkowa Drukarnia we Lwowie Hotel Żorża